

3. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003 р. 755-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text> (дата звернення 20.11.2020).

4. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 №2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text> (дата звернення 15.11.2020).

5. Бізнес-асоціація пропонує механізми відкриття фінзвітності підприємств. По матеріалах Спілки українських підприємств. URL: <https://news.dtki.ua/accounting/reposts/65482> (дата звернення 13.10.2020).

УДК 657

Огійчук Микола Феодосійович,
к. е. н., професор, завідувач кафедри
бухгалтерського обліку і аудиту,
Харківський національний аграрний університет
імені В.В. Докучаєва,
м. Харків, Україна

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБЛІКУ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ

В основі існування ринкової економіки є відносини власності, які в системі бухгалтерського обліку виражені категорією «власний капітал». Під цим терміном розуміють частину авансованого капіталу, що сформована за рахунок різних джерел, є власністю підприємства і кількісно визначається як різниця між його активами і зобов'язаннями (позичковим капіталом). Будь-яке підприємство (фірма, компанія), що обособлено від інших здійснює свою господарську діяльність, повинно володіти капіталом. Наявність капіталу є важливою умовою створення та розвитку бізнесу. Бізнес – це особливий вид економічної діяльності, що вимагає не тільки специфічних знань, рішучості, ділової хватки, готовності ризикувати, але й здатності до творчості та креативного мислення.

Структура та динаміка власного капіталу є головним показником, який визначає фінансовий стан господарюючого суб'єкта. В ринкових умовах, коли господарська діяльність підприємства та його розвиток здійснюються на принципах самофінансування, а через недостатність власних фінансових ресурсів – за рахунок залучених коштів, важливо дати об'єктивну аналітичну оцінку фінансової незалежності суб'єкта господарювання від зовнішніх джерел фінансування. В той же час основним джерелом, де акумулюється та систематизується необхідна зовнішнім та внутрішнім користувачам інформація, є бухгалтерський облік. Він відображає процес формування власності, обсяг прав власників фірми, розподіл результатів їх діяльності, тобто інформацію про формування та використання власного капіталу як фінансової основи діяльності господарюючих суб'єктів. Великий спектр організаційно-правових форм підприємств, де спостерігаються відмінності у відносинах власності, регулюванні майнових питань, зумовлює особливості нормативно-правового регулювання бухгалтерського обліку власного капіталу, які у свою чергу

здійснюють значний вплив на методику відображення в обліку формування відносин власності та власного капіталу.

Серед об'єктів бухгалтерського обліку особливе місце займає власний капітал, що формується на початку діяльності підприємства (фірми, компанії) та поповнюваний, а також нарощуваний протягом усього періоду його (їх) роботи. Збільшення власного капіталу є найважливішим завданням підприємницької діяльності – самостійної, ініціативної, систематичної, на власний ризик господарської діяльності із метою досягнення економічних та соціальних результатів та одержання прибутку. Правове регулювання бухгалтерського обліку власного капіталу підприємства (фірми, компанії) здійснюється численними нормативно-правовими актами як загального, так і спеціального характеру. В Україні за останні роки створена достатньо ґрунтовна законодавча база з регламентації системи бухгалтерського обліку, у т. ч. власного капіталу, ознайомлення з якою допоможе обліковим працівникам своєчасно та правильно відображати в обліку операції з формування та зміни власного капіталу за окремими його складовими [1].

На законодавчому рівні поняття «власний капітал» закріплене у НП(С)БО № 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Так, під власним капіталом розуміється частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань. Дане визначення відображає порядок розрахунку власного капіталу, але не розкриває джерел формування та напрямків використання власного капіталу. В міжнародних стандартах бухгалтерського обліку не використовується такий термін, як «власний капітал», еквівалентом до нього в зарубіжній практиці є поняття «чисті активи» (netassets) [2].

Відповідно до ст. 14 Закону про акціонерні товариства власний капітал (вартість чистих активів) товариства – різниця між сукупною вартістю активів товариства та вартістю його зобов'язань перед іншими особами [3]. Основним елементом власного капіталу підприємства є його статутний капітал. Початковий капітал – це статутний фонд, виділені підприємству або залучені ним на засадах, визначених чинним законодавством, фінансові ресурси у вигляді грошових коштів або вкладень у майно, цінності, нематеріальні активи, цінні папери, закріплені за підприємством на праві власності або повного господарського відання. За рахунок статутного фонду підприємство формує свої власні основні та оборотні фонди (кошти). Відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо статутного капіталу» від 22 грудня 2010 р. № 2850-VI у законодавстві України вираз «статутний фонд» замінено на «статутний капітал» [5]. Основні характерні риси партнерського неакціонерного підприємства висвітлені в новому Державному класифікаторі України «Класифікація організаційно-правових форм господарювання» ДК 002:2004. Класифікатор передбачає чотири види товариств неакціонерної форми господарювання, а саме: товариство з обмеженою відповідальністю; товариство з додатковою відповідальністю; повне товариство; командитне товариство.

Що стосується товариств акціонерної форми господарювання, то класифікатор передбачає такі їх види: відкрите акціонерне товариство; закрите

акціонерне товариство; державна акціонерна компанія (товариство); державна холдингова компанія; холдингова компанія.

Видовими формами акціонерного товариства є відкриті (публічні) і закриті (приватні) акціонерні товариства. В одній з останніх редакцій Закону України «Про акціонерні товариства» держава визначила відкриті акціонерні товариства як публічні, а закриті – як приватні. Таку назву законодавство пов'язує з організаційною формою розміщення акцій тобто, відкритий їхній продаж через торговця цінними паперами веде до утвору публічного акціонерного товариства, а розміщення їх між майбутніми акціонерами в кількості до 100 членів веде до приватного акціонерного товариства [3].

Видове розмежування акціонерних товариств на публічні (відкриті) і приватні (закриті) має певний сенс і пов'язане звичайно з об'єктом господарської діяльності. Якщо об'єкт свідомо є прибутково-привабливим, а майбутні акціонери мають достатній капітал для здійснення діяльності, вони локалізують число учасників. Якщо об'єкт капіталу ризикований і існує недолік капіталу, то, як правило, утворюється відкрите акціонерне товариство. Саме організаційно-правова ознака – акціонерне чи неакціонерне підприємство – має вирішальний вплив на формування окремих видів власного капіталу. І передусім це стосується організації та порядку ведення обліку формування та руху статутного капіталу. Права підприємців щодо формування статутного капіталу закріплені в Законах України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» від 06.02.2018 р. № 2275-VIII [4], «Про акціонерні товариства» від 17.09.2008 р. № 514-VI [3], Господарському Кодексі України від 16.01.2003 р. № 436-IV[5] та Цивільному Кодексі України від 16.01.2003 р. № 435-IV [6]

В Законі № 2275 серед важливих змін варто відзначити зміни щодо формування статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю і товариства з додатковою відповідальністю та змін його розміру.

По-перше, під час створення нового товариства з обмеженою відповідальністю або товариства з додатковою відповідальністю у його учасників виникає обов'язок сформувати статутний капітал протягом шести місяців, з моменту державної реєстрації, за винятком, коли у статуті може бути передбачено інше положення.

По-друге, Закон № 2275 вдосконалив порядок прийняття виконавчим органом товариства з обмеженою відповідальністю або товариства з додатковою відповідальністю рішення щодо встановлення додаткового строку для внесення учасником частки у статутний капітал товариства з обмеженою відповідальністю або товариства з додатковою відповідальністю.

Таким чином, проаналізувавши зміни в законодавстві, які відбулися останнім часом можна зазначити, що це безперечно стане ще одним етапом успішного його розвитку в Україні. В той же час перехід України на міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та звітності потребує адекватного відображення власного капіталу в обліку та звітності для зрозумілості та корисності її користувачам та гармонізації чинних НП(С)БО із МСБО.

Список використаних джерел

1. Любар О.О. Нормативно-правове регулювання бухгалтерського обліку власного капіталу. Ефективна економіка. 2020. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7835>;
2. Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку. URL: http://vobu.ua/ukr/documents/accou-?ting/item/natsionalni-polozhennya-standarti-bukhgalterskogoobliku?app_id=24;
3. Закон України «Про акціонерні товариства» від 17.09.2008 р. № 514-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>;
4. Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» від 06.02.2018 р. № 2275-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>;
5. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>;
6. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>.

УДК 657.37

Озеран Алла Володимирівна

*д. е. н., професор кафедри обліку і оподаткування
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»,
м. Київ, Україна*

МАЙБУТНЄ КОРПОРАТИВНОЇ ЗВІТНОСТІ: ВЕКТОРИ ЗМІН

За останні двадцять-тридцять років середовище, в якому працюють підприємства, радикально змінилося в економічному, соціальному та екологічному аспекті. Отримуючи вигоди від економічного зростання, глобалізації, збільшення споживання та поставок видобувного палива, бізнес посилює і розширює свою роль як основний постачальник продукції (товарів), робочих місць та інфраструктури у всьому світі. Таким чином, його внесок у вирішення найважливіших питань сталого розвитку – зміни клімату, охорони довкілля, доступності ліків та підтримання здоров'я, забезпечення достойного робочого місця та якісної освіти впродовж життя тощо – також збільшився. Дослідження встановили, що існує кореляція між ефективністю роботи за певними напрямками сталого розвитку та рушійними силами створення вартості підприємства. Тому підприємства та постачальники фінансового капіталу хочуть розуміти ризики і можливості, пов'язані зі сталим розвитком, та діяти у відповідності з ними. Одночасно стрімкий розвиток технологій надав можливість усім зацікавленим сторонам, а не тільки акціонерам і кредиторам, отримувати інформацію про діяльність підприємств. У результаті добросовісне розкриття інформації про показники сталого розвитку вважаються сьогодні фундаментальною частиною ефективного управління бізнесом та має важливе значення для збереження довіри до нього.